

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه اراک

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه علوم قرآن و حدیث

رشته الهیات و معارف اسلامی - علوم قرآن و حدیث

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد

عنوان:

بررسی جرائم اقتصادی از منظر قرآن و نهج البلاغه (با تأکید بر رشوه و ربا و اختلاس)

پژوهشگر:

فاطمه سادات سجادی منفرد

استاد راهنما:

دکتر فاطمه دسترنج

استاد مشاور: دکتر علی رضا طیبی

پاییز/۱۴۰۰

چکیده

بررسی جرائم اقتصادی از منظر قرآن و نهج البلاغه (با تأکید بر رشوه و ربا و اختلاس)

یکی از اهداف مهم انقلاب اسلامی ایران تدوین اقتصاد از دیدگاه وحی و اهل بیت (ع) است که به منظور تدبیر بهینه امور اقتصادی صورت می‌گیرد.

مواردی که به موجب آن، قانونگذار با در نظر گرفتن هنجارها و ارزش‌های اساسی جامعه و با تکیه بر مبانی خود، رفتارهایی را ممنوع نموده و برای آنها ضمانت اجرای کیفری تعیین می‌کند مطلقاً به جرائم اقتصادی است. قرآن کریم نیز احکامی را برای اداره فرد و جامعه و حفظ ارزش‌های انسانی، ترسیم کرده است. جرائم اقتصادی در قرآن در راستای حمایت از ارزش‌های انسانی و مصالح اساسی جامعه، قابل ارزیابی است که از مطابقت آن با عقلانیت و همسویی با حقوق بشر حکایت دارد. یکی از منابع غنی اسلامی در حوزه عدالت خواهی و تبیین مواضع روشن در برخورد قاطع با فساد و بی‌عدالتی کتاب شریف نهج البلاغه است. نهج البلاغه دریایی است بیکران و ژرف و در عین حال قطره‌ای از اقیانوس بی‌نهایت علوم امیرالمؤمنین (ع)؛ مذمت فساد مالی و تصرف بیت المال از موارد مشهود این کتاب شریف است؛ مواخذه قاطع با ساده‌انگاری در برخورد با بیت المال و خیانت در مسئولیت‌های اقتصادی کارگزاران نظام اسلامی و برخورد با متخلفین مشهود است؛ در این پژوهش با روشی توصیفی-تحلیل ضمن مرور مصادیق جرائم مالی از نگاه قرآن و نهج البلاغه، مفهوم جرائم اقتصادی را مبتنی بر محتوای غنی قرآن و نهج البلاغه واکاوی نموده و با احصاء کلیه خطبه‌ها و نامه‌های مرتبط، ضمن تبیین خاستگاه و زمینه‌های بروز جرائم اقتصادی، آثار و پیامدهای آن با تأکید بر جرائمی چون رشوه، ربا و اختلاس بررسی می‌شود؛ این پژوهش به این نتیجه رسیده است که پایبندی به آیات قرآن و آموزه‌های دینی و سیره و اندیشه‌های حضرت امام علی (ع) ضمن کاهش رفتارهای نابهنجار و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی موجب حرکت در مسیر تعالی و رسیدن به سعادت خواهد شد. به طور کلی پایبندی‌های مذهبی و اخلاقی در افراد می‌تواند به عنوان یک عامل بازدارنده در جلوگیری از فساد اقتصادی و اداری عمل کند. وقتی که این پایبندی‌های مذهبی که نقشی اساسی در پیشگیری از

فساد دارند همراه با اخلاق کاری و حرفه ای ، وجدان کاری، جلوگیری از روحیه مادی گرایی و مصرف گرایی در افراد باشد بیشتر می تواند در کنترل فساد مؤثر باشد.

فساد مالی ناشی از عوامل مختلف فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، حقوقی و اقتصادی است که شناخت فراگیر این عوامل شرط لازم برای طراحی نظام های کنترلی است. تتبع درقرآن کریم و کلام امیرالمؤمنین (ع) و همچنین توجه به سیره حضرت(ع) نکات مهمی را مشخص می نماید که می تواند در نظام سازی موثر باشد.

کلیدواژه ها: قرآن، نهج البلاغه ، جرم اقتصادی ، ربا، رشوه، اختلاس.

فصل اول: کلیات و مفاهیم نظری

پژوهش.....	۷
بخش اول: طرح تحقیق	۷
۱-۱- بیان مساله.....	۸
۱-۱-۱- پیشینه.....	۹
۱-۱-۲- اهداف تحقیق.....	۱۳
۱-۱-۲-۱- هدف اصلی.....	۱۳
۱-۱-۲-۲- اهداف فرعی.....	۱۳
۱-۱-۳- سوالات تحقیق.....	۱۴
۱-۱-۳-۱- سؤال اصلی.....	۱۴
۱-۱-۳-۲- سوالات فرعی.....	۱۴
۱-۱-۴- روش تحقیق.....	۱۴
۱-۱-۵- کاربرد تحقیق.....	۱۵
۱-۲- بخش دوم: تعاریف و مفاهیم	۱۵
۱-۲-۱- معنای جرم.....	۱۵
۱-۲-۱-۱- مفهوم جرم در قرآن.....	۱۶
۱-۲-۱-۲- مترادفات جرم.....	۱۷
۱-۲-۱-۲-۱- ذنب.....	۱۸
۱-۲-۱-۲-۲- اِثم.....	۱۸
۱-۲-۱-۲-۳- سیئه.....	۱۸
۱-۲-۱-۲-۴- فساد.....	۲۰

۳-۱-۳-۱-جایگاه (رهبری و دولت) در اقتصاد	۴۶
۳-۱-۳-۱-۴-تأثیر معادباوری در اقتصاد اسلامی	۴۷
۳-۱-۳-۱-۵-جایگاه عدالت در اقتصاد	۴۹
۳-۱-۳-۱-۶-رابطه اقتصاد و تزکیه در اسلام	۵۳
فصل دوم: تحلیل جرائم اقتصادی در قرآن و نهج البلاغه	۵۴
۲-۱-بخش اول: تبیین و تحلیل جرائم اقتصادی در قرآن	۵۹
۲-۱-۱-۱-رشوه	۶۰
۲-۱-۱-۱-۲-منشا رشوه	۶۲
۲-۱-۱-۲-۲-رشوه در قرآن	۶۳
۲-۱-۱-۳-۲-مصادیق رشوه در قرآن کریم	۶۶
۲-۱-۱-۴-۲-رشوه به نام هدیه	۷۱
۲-۱-۱-۵-۲-اکل مال به باطل	۷۴
۲-۱-۲-۶-۱-حرمت رشوه دادن و گرفتن	۷۵
۲-۱-۲-۷-۱-تصرف در مال ناحق	۷۵
۲-۱-۲-۲-بررسی ربا در قرآن	۸۱
۲-۱-۲-۱-۲-۲-مصادیق ربا و ربا خواری در قرآن	۸۰
۲-۱-۲-۲-۱-۲-مراحل ربا در قرآن کریم	۸۱
۲-۱-۲-۳-۲-۱-۱-حرمت ربا	۸۶
۲-۱-۲-۴-۲-۱-۱-استثنائات حرمت ربا	۸۷
۲-۱-۳-۲-اختلاس	۸۸
۲-۳-۱-۱-۲-مصادیق اختلاس در قرآن	۸۸

۲-۱-۳-۲-اختلاس در اصطلاح فقها.....	۹۰
۳-۱-۳-۲-احکام اختلاس.....	۹۱
۲-۲-بخش دوم: تبیین جرائم اقتصادی از منظر نهج البلاغه.....	۹۲
۲-۲-۱-رشوه.....	۹۳
۱-۲-۱-۲-مصادیق رشوه.....	۹۴
۱-۱-۲-۱-۲-رشوه به قضات و حکام.....	۹۵
۱-۲-۱-۲-حرمت رشوه در نهج البلاغه.....	۹۶
۲-۲-۲-ربا.....	۹۸
۱-۲-۲-۱-مصادیق رباخواری در نهج البلاغه.....	۹۸
۳-۲-۲-۱-اختلاس.....	۱۰۲
۲-۳-۲-۱-مصادیق اختلاس در نهج البلاغه.....	۱۰۱
۲-۳-۲-۲-راهکار مقابله با اختلاس از منظر نهج البلاغه.....	۱۰۷
فصل سوم: خاستگاه و زمینه های بروز جرائم اقتصادی از منظر قرآن و نهج البلاغه.....	۱۱۴
۳-۱-بخش اول: علل و زمینه های فردی و اعتقادی.....	۱۱۴
۱-۱-۳-اعتقاد نداشتن به معاد و آخرت.....	۱۱۵
۳-۱-۲-بی توجهی به دستورات الهی.....	۱۱۶
۳-۱-۳-بی تقوایی.....	۱۱۸
۳-۱-۴-عدم وجدان کاری.....	۱۲۰
۳-۱-۵-دنیا گرایی.....	۱۲۱
۳-۱-۵-۱-علاقه به مال و ثروت.....	۱۲۳

۲-۵-۱-۳-حرص و طمع.....۱۲۴ **دوم: علل و زمینه**

۱۲۶.....**۳-۲-های قانونی واجتماعی**

۱۲۸.....۳-۲-۱-عدم پایبندی مذهبی و اخلاقی

۱۳۱.....۳-۲-۲-فقدان پایبندی مذهبی و اخلاقی برخورد با مفسد اقتصادی

۱۳۳.....۳-۲-۳-وجود خلاء قانونی، ضعف قوانین نهادهای نظارتی

۱۳۳.....۳-۲-۳-۱-سیستم نظارت قوی و مستمر

۱۳۵.....۳-۲-۴-امتیاز و رانت و عدم باز پس گیری بیت المال

۱۳۷.....۳-۲-۵-فرهنگ جاهلیت اشرافی گری و حقوق های نجومی

۱۳۷.....۳-۲-۶-خیانت امانت داری بیت المال

۱۳۸.....۳-۲-۷-فقر مالی

۱۴۱.....فصل چهارم: آثار و پیامدهای جرائم اقتصادی در قرآن و نهج البلاغه

۱-۴-۱-بخش اول: آثار و پیامدهای جرائم اقتصادی از منظر قرآن..... ۱۴۱

۱۴۲.....۱-۱-۴-رشوه

۱۴۲.....۱-۱-۱-۴-آثار رشوه خواری

۱۴۳.....۱-۱-۱-۱-۴-سنگ و خواری در دنیا و آخرت

۱۴۳.....۱-۱-۱-۲-۴-حرام خواری

۱۴۴.....۱-۱-۱-۳-۴-عدم انتقال مال

۱۴۴.....۱-۱-۱-۴-عدم جواز تصرف

۱۴۵.....	۴-۱-۱-۱-۵-نکوهش خدا.....	۱۴۵
۱۴۵.....	۴-۱-۱-۱-۶-گناه.....	۱۴۵
۱۴۶.....	۴-۱-۱-۱-۷-تعدی و تجاوز.....	۱۴۶
۱۴۷.....	۴-۱-۱-۱-۸-نفاق.....	۱۴۷
۱۴۸.....	۴-۱-۱-۱-۹-خروج از شریعت اسلام.....	۱۴۸
۱۴۹.....	۴-۱-۱-۱-۱۰-عذاب عظیم دوزخ.....	۱۴۹
۱۵۰.....	۴-۱-۱-۱-۱۱-رشوه خواری مانع ننگ و واماندگی.....	۱۵۰
۱۵۳.....	۴-۱-۲-ربا.....	۱۵۳
۱۵۳.....	۱-۲-۱-۴-آثار زیانبار ربا خواری در قرآن.....	۱۵۳
۱۵۳.....	۲-۲-۱-۴-بی برکتی.....	۱۵۳
۱۵۴.....	۳-۲-۱-۴-محرومیت از حلال و نعمت ها.....	۱۵۴
۱۵۵.....	۴-۲-۱-۴-فقدان تعادل روانی و رفتاری.....	۱۵۵
۱۵۶.....	۵-۲-۱-۴-عدم رستگاری.....	۱۵۶
۱۵۶.....	۶-۲-۱-۴-کفر.....	۱۵۶
۱۵۸.....	۷-۲-۱-۴-گناه.....	۱۵۸
۱۵۹.....	۸-۲-۱-۴-جنگ علیه خدا.....	۱۵۹
۱۵۹.....	۹-۲-۱-۴-جنگ پیامبر اسلام(ص) و اولیای امور اجتماع.....	۱۵۹
۱۶۱.....	۱۰-۲-۱-۴-محرومیت از محبت و رحمت خدا.....	۱۶۱

۱۶۱.....	۱۱-۲-۱-۴-ناسپاسی.....
۱۶۲.....	۱۲-۲-۱-۴-جاودانگی در دوزخ.....
۱۶۲.....	۱۳-۲-۱-۴-عذاب درد ناک.....
۱۶۳.....	۱۴-۲-۱-۴-استحقاق قتل.....
۱۶۴.....	۱۵-۲-۱-۴-ظلم و بی عدالتی.....
۱۶۵.....	۱۶-۲-۱-۴-عدم مالکیت سود.....
۱۶۶.....	۱۷-۲-۱-۴-بطلان معاملات ربوی.....
۱۶۷.....	۳-۱-۴- اختلاس .....
۱۶۷.....	۱-۳-۱-۴-آثار اختلاس.....
۱۶۹.....	۱-۳-۱-۴-فقر و در ماندگی.....
۱۶۹.....	۲-۳-۱-۴-محرومیت‌های معنوی.....
۱۷۱.....	۳-۳-۱-۴-عدم قبولی صدقه.....
۱۷۱.....	۴-۳-۱-۴-مجازات و کیفر مجرمان اقتصادی.....
۱۷۴.....	۲-۴- بخش دوم: آثار و پیامد های جرائم اقتصادی در نهج البلاغه .....
۱۷۵.....	۱-۲-۴-ریا.....
۱۷۵.....	۱-۲-۴-۱-آثار ریا.....
۱۷۶.....	۱-۲-۴-۱-۱-لعنت فرشتگان.....
۱۷۶.....	۲-۲-۴-۱-۱-عدم قبولی اعمال خیر.....

۱۷۷.....۳-۱-۱-۲-۴-نتیجه کینه توزی ظلم به دیگران.....

۱۷۷.....۴-۱-۱-۲-۴-ترس دلهره وهمبستگی.....

۱۷۸.....۵-۱-۱-۲-۴-ایجاد فاصله طبقاتی.....

۱۷۸.....۶-۱-۱-۲-۴-رواج بیکاری.....

۱۸۲.....۴-۲-۳-۱-خشتم و غضب الهی.....

۱۸۲.....۲-۲-۴-آثار اختلاس.....

۱۸۲.....۱-۲-۲-۴-محرومیت های معنوی.....

۱۸۳.....۲-۲-۳-۴-سلب اعتماد مردمی.....

۱۸۸.....۳-۲-۴-بخش سوم: تحلیل بر آثار و پیامدهای جرایم اقتصادی.....

۱۹۰.....نتیجه گیری و پیشنهادات.....

۱۹۱.....نتیجه گیری.....

۱۹۴.....پیشنهادات.....

۱۹۷.....منابع.....

۱۹۷.....منابع فارسی.....

۱۹۹.....ب-منابع عربی.....

۲۰۳.....مقالات و پایان نامه ها.....

مقدمه

مقدمه

گسترده‌گی، ظرافت و در هم تنیدگی شئون گوناگون وجودی انسان از یک سو، و پیوندهای او با دیگر کاینات از سوی دیگر، آن چنان پیچیده و اعجاب انگیز است که تمامی جست و جوگران با فراست را به اظهار عجز از شناخت همه جانبه و دقیق انسان واداشته، و طنین فریاد «انسان موجود ناشناخته» را در زمین و زمان پراکنده است. در این میان، انبوه عظیمی از نظریات از سوی صاحب نظران در زمینه های گوناگون علوم انسانی، از جمله اقتصاد (که در آن ارائه راه های دست یابی به تولید، توزیع و مصرف بهینه کالاها و خدمات مورد توجه است)، ابراز و در بوته نقد قرار گرفته است. در کنار دنیای بزرگ و درخور مطالعه وجود انسانی، عالم با عظمت، ژرف و قابل ملاحظه قرآن کریم، اعجاب هر اندیشمندی را سخت برمی انگیزاند؛ و به راستی که عالم قرآن کریم بسی گسترده تر و دارای افقی فراتر و اعماقی ژرف تر از گستره و عمق وجودی انسان و دیگر مظاهر طبیعی است. اهمیت بررسی متفکرانه آیات قرآن کریم همراه با بهره گیری از حاصل تدبیرات اندیشمندان در آن، و به ویژه استفاده از افادات اهل بیت وحی (ع) در این خصوص، بر نظریه پردازان اسلام شناس و بصیر در

علوم انسانی پوشیده نیست. به همین دلیل، مباحث مبنایی اقتصاد از دیدگاه آیات قرآن کریم مورد بررسی قرار می گیرند.

از آیات قرآن کریم مستفاد است که دست یابی به زندگی شایسته و سالم در گرو بهره گیری از معارف آسمانی و تفکر و تعقل است و باید خطوط کلی، اصول و شاهراه های هدایت را از وحی گرفت و در چارچوب آن ها و با کمک قوای ادراکی، اندوخته های تجربی را افزایش داد و از این طریق، ابهامات و مشکلات فراروی بشر در زندگی را برطرف کرد.

امور اقتصادی بخش مهمی از زندگی انسان را به خود اختصاص داده اند. جهت دهی و سامان بخشی اقتصاد از این قضیه مستثنی نیست. بنابراین، برای یافتن اصول و خطوط کلی در مسائل اقتصادی نیز باید به آنچه خالق انسان و زندگی نازل کرده است، مراجعه نمود، حیات طیبه ای را که او معرفی کرده، شناسایی و مسیرهای منتهی به آن را از طریق وحی کشف نمود و به وسیله تفقه و تعقل و راه کارهای لازم آن را به کار بست.

حکومت اسلامی موظف است با انحصار طلبی و استفاده های نامشروع ستمگران مبارزه کند و نگذارد عده کثیری گرسنه و محروم باشند و در کنار آن ها ستمگران غارتگر و حرام خوار در ناز و نعمت به سر ببرند. در کلام امیرالمومنین (ع) علت قبول حکومت توسط ایشان این است که خداوند تبارک و تعالی از علمای اسلام تعهد گرفته و آن ها را ملزم کرده که در مقابل پرخوری و غارتگری ستمگران و گرسنگی و محرومیت ستمدیدگان ساکت نشینند و بیکار نایستند (امام خمینی، 1389 ص 37)؛ حکومت تقریباً پنج ساله حضرت امیر(ع) نمونه ای ماندگار از نظام سیاسی اسلام و شیوه

زامداری مبتنی بر دین و عدالت و آزادی را به بشریت ارائه داد که می توان با واکاوی بایسته و سنجیده آن، رهیافت هایی مطلوب را برای مدیریت جامعه در دنیای کنونی به دست آورد (ثواقب، 1391، ص ۱) فساد مالی و جرایم اقتصادی همواره از جمله آسیب های مخرب بر پیکره حکومت ها و دولت ها بوده و پایه های حکومت را متزلزل می سازد؛ این پدیده شوم، ضمن ایجاد ناامیدی در مردم منجر به ایجاد شکاف بین مردم و دولت شده و تأثیرات مستقیم بر متغیرهای ثبات و پایداری نظام اسلامی خواهد شد. لذا لزوم پرداختن به موضوع فساد مالی و تبیین سازوکارهای نظارتی برخوردار با آن اهمیت زیادی دارد. از جمله مصادیق جرائم اقتصادی می توان به پولشویی اشاره کرد. پولشویی یعنی اینکه فرد یا شرکتی از طریق نامشروع یا غیرقانونی مانند فروش مواد مخدر و یا فروش مشروبات الکلی و یا فروش کالای قاچاق درآمد بالایی به دست آورد، سپس این درآمد یا سود را در راه قانونی سرمایه گذاری کند یا به عبارت دیگر پول کثیف و غیرقانونی را تبدیل به پول تمیز و قانونی نماید.

اختلاس از اموال عمومی و بیت المال از دیگر اعمال مجرمانه است که اقتصاد را به شدت تحت تأثیر قرار می دهد. اختلاس به برداشتن و کم کردن غیرقانونی اموال دولتی یا غیردولتی که توسط کارمندان و کارکنان دولت یا وابسته به دولت انجام می گیرد، گفته می شود. این جرم یعنی اختلاس در ایران در خلال تحریم و در شرایط نامتعادل اقتصادی رخ می دهد و بیشتر اختلاس ها با برنامه ریزی از پیش تعیین شده، منظم و پنهان و توسط سران مقبول و دولتی انجام می شود.

از دیگر جرائم اقتصادی می توان به رشوه دادن و رشوه گرفتن و رباخواری اشاره کرد. که در قبال انجام یا عدم انجام وظیفه ای در سازمان و شرکت دولتی و توسط کارمندان آن انجام می شود رشوه دادن و رشوه گرفتن هر دو، فساد در سازمان ها را به دنبال دارد. یکی از مشکلاتی که امروز بسیاری از

کشورها با آن مواجه هستند و مجرمان اقتصادی به اشکال گوناگون بر آن هستند تا حقوق مردم و دولت را نادیده گیرند، جرمی به نام فرار مالیاتی است. فرار مالیاتی، هر نوع عمل یا اعمالی است که به قصد عدم پرداخت مالیات یا کمتر پرداختن مالیات از سوی اشخاص حقیقی یا حقوقی صورت می‌گیرد. شکی نیست که با چنین عملی به عنوان جرم اقتصادی می‌بایست به شدت مبارزه و مقابله شود. این جرم می‌تواند از طریق جعل اظهارنامه مالیاتی یا عدم ثبت تمامی درآمدها و گزارش‌های مالی و یا تغییر آنها انجام شود به نحوی که بتوان مالیات کمتری پرداخت کرد. قاچاق کالا و ارز و مانند آنها نیز از جرم‌های اقتصادی است. براساس ماده یک قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، قاچاق عبارت است از هرگونه فعل یا ترک فعلی که سبب نقض قوانین مربوط به واردات یا صادرات کالا و ارز می‌شود. بر اساس قانون با متخلفان برخورد می‌شود و برای آنها مجازات در نظر گرفته می‌شود. قاچاق کالای مجاز و یا ممنوع و یا مجاز مشروط و ارز و کالای یارانه‌ای همگی شامل قاچاق ارز و کالا می‌شوند.

طراحی سیستم نظارتی و تبیین مولفه‌های آن، برای شناسایی و برخورد با جرایم اقتصادی مسأله‌ای اساسی در حکومت اسلامی می‌باشد که پیش‌نیاز آن احصاء انواع و مصادیق جرایم اقتصادی است؛ این پایان‌نامه مبتنی بر محتوای غنی قرآن و نهج البلاغه، مصادیق جرایم اقتصادی احصاء شده و سپس راهکارهای پیشنهادی در قرآن و نهج البلاغه برای کنترل و رفع این جرائم شوم در مصادیق مختلفش ارائه می‌شود.

رعایت اعتدال و اصول عقلانی در جرم‌انگاری، همواره مورد توجه قانونگذار حکیم و فرزانه است. مقررات جزایی قرآن به عنوان نخستین منبع شریعت اسلامی، مبتنی بر فطرت بوده و بر اصول انسانی استوار است. جرم‌انگاری قرآن با عقل و منطق هماهنگ است و با اصول عقلایی و یافته‌های

بشری همسویی دارد. اساساً دینی که برای هدایت جهانیان آمده و ادعای پاسخگویی به نیازهای جامعه بشری را دارد، نمی‌تواند با عقلانیت و روش عقلای عالم مغایرت داشته باشد.

قرآن کریم در تشریح مقررات جزایی، راه اعتدال را پیموده و نظام جرم‌انگاری خود را با ملاک‌های عقلایی پیوند زده است. بررسی آیات جزائی نشان می‌دهد نظام جرم‌انگاری این کتاب مقدس با لحاظ ملاک‌های عقلانی صورت گرفته و بر محور ارزش‌های حیاتی و مصالح اساسی فرد و جامعه - دورمی‌زند.

فصل اول

کلیات و مفاهیم نظری پژوهش

۱- بخش اول: طرح تحقیق

۱-۱- بیان مساله

اقتصاد نقش کلیدی در زندگی بشر دارد. به جرم هایی که برای رسیدن به امتیاز مالی از راه غیر قانونی انجام می گیرد را جرایم اقتصادی می گویند. اخلال در نظام اقتصادی و مالی از جمله جرایمی است که امروزه دامن گیر اقتصاد جامعه شده است و مانع فعالیت اقتصادی پویای اجتماع می شود. در حکومت دینی مسائل مالی و اقتصادی به دلیل تأثیر بسیارش بر فکر و اعتقاد مردم جایگاه ویژه ای دارد. بالطبع اگر جرایم اقتصادی توسط حاکمان و رهبران حکومت اسلامی صورت گیرد باعث سلب اعتماد مردم نسبت به رهبران حکومت اسلامی می شود و روند سالم امور آسیب می بیند. بنابراین، می توان گفت که منظور از جرائم اقتصادی، آن دسته از جرائمی است که به پایمال کردن حقوق مالی شخص یا گروهی می انجامد که مهم ترین آن ها عبارتند از: رشوه، ربا، اختلاس و....

از دیدگاه قرآن حکیم، انسان شناسی و خداشناسی، ایمان به انبیاء و اولیاء و باورداشت روز رستاخیز از راهکارهای معرفتی اثر گذار در پیشگیری از مطلق جرم است، همچنین برخی فروع عملی دینی، نظیر نماز و روزه و حج و جهاد و امر به معروف و نهی از منکر، نقش سازنده ای در این باره دارند.